

5

Estää, ilmiantaa, heruttaa vai petkuttaa? Nuorten toimijuus verkon seksuaalisessa häirinnässä

Anna Nieminen & Armi Kurkikangas & Jari Eskola

Johdanto

Seksuaalinen häirintä ja ahdistelu ovat viime vuosina olleet esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Erityisen pinnalle on noussut sosiaalinen media nuorten seksuaalisen häirinnän ympäristönä. Yleisesti on oletettu, että verkkoympäristön riskit ja vaarat ovat laajentuneet, kun nuorten arki on 2010-luvulta alkaen muuttunut yhä digitaalisemmaksi (esim. Boyd 2014) – suomalaisnuorista yli 95 prosenttia käyttää sosiaalisen median palveluita päivittäin omilla älypuhelimillaan (SoMe ja nuoret 2016). Tästä huolimatta tutkimukset viittaavat siihen suuntaan, etteivät verkossa tapahtuva seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö ole mitenkään tuore ilmiö (esim. Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen & Sariola 2014; Pelastakaa Lapset 2011a). Näyttää siltä, että

Saaga Härkönen, Johanna Lähti, Anna Rytivaara & Anna Wallin (toim.)

*Kasvatuksen muuttuvat työ- ja toimintaympäristöt:
10 eläytymismenetelmätutkimusta.*

Tampere: Tampere University Press, 145–176

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-034-2>

nuorten maailmassa ilmiö on ollut läsnä yli kymmenen vuotta. Nuorista ja nuoruudesta ikävaiheena on lukuisia erilaisia määritelmiä (esim. Nuorisolaki 2016), mutta tässä tutkimuksessa huomio kiinnitetään yläkouluikäisten nuorten näkökulmaan verkon seksuaalisesta häirinnästä.

Huolet seksuaalisesta häirinnästä verkossa ovat sikäli aiheellisia, että viimeisimpien kouluterveyskyselyjen mukaan suurin osa kaikista tyttöjen kokemasta seksuaalisesta häirinnästä tapahtuu nimenomaan internetissä tai puhelimen välityksellä. Pojilla häirintäkokemuksia on verkossa ja verkon ulkopuolella suunnilleen yhtä paljon. (Ikonen & Halme 2018, 3; THL Kouluterveyskysely 2019.) Pelot eivät liity yksinomaan siihen, että nuori passiivisesti ajautuisi verkossa vaanivien houkuttelijoiden ansoihin. Myös aktiivista esille pyrkimistä, esimerkiksi vihjailevien valokuvien julkaisemista tai ikätovereiden keskinäistä intiimiä *sexting*-viestittelyä on pidetty huolestuttavana. Viime vuosina uhkakuvat tuntemattomien aikuisten tekemästä houkuttelusta ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä ovatkin yhä enenevässä määrin korvautuneet huolilla siitä, että nuoret seksuaalisivat itseään verkossa (Berriman & Thomson 2014, 585). On väitetty, että sosiaalinen media nuorten ympäristönä normalisoi hyperseksuaalisuutta ja pornoistuneita diskursseja (Ringrose 2011, 101).

Tässä tutkimuksessa ratkaistavaksi tutkimuseettiseksi kysymykseksi muodostui ilmiötä parhaiten kuvaavan kattotermin valinta. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja seksuaalinen ahdistelu on määritelty Suomen rikoslaissa (39/1889). Seksuaalinen häirintä on niin ikään selkeästi kokijalleen kielteiseksi mielletty ilmaus. Arkikielessä näitä ilmaisuja käytetään usein rinnakkain, ja käsitteellisesti seksuaalinen häirintä on täsmentymätön (Vilkka 2011, 35). Yleisesti ja tasa-arvolain mukaan sillä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986). Vaihtoehtoisina ilmauksina ”seksuaalinen vihjailu” tai ”seksuaalinen viestintä” ottavat kantaa yhteydenoton sävyyn, mutta eivät sijoitu yhtä selvästi kielteiseksi tai myönteiseksi vastaanottajan kannalta. Artikkelissa on pyritty tasapainoiluun sen välillä, ettei sanavalinnoin tule vähätelleeksi vahingollisia ja vakavia ilmiöitä tai toisaalta demonisoineeksi ilmiöitä, jotka ovat myönteiseksi koettu osa normaalia nuorten elämää. Pi-

täen mielessä eri termivaihtoehtojen merkityssisällöt tutkimuksessa valittiin yhteen kokoavaksi termiksi seksuaalinen häirintä. Sitä käytetään löyhästi tarkoittaen monenlaista häiritsevältä tuntuva seksuaalista viestintää. Lopulliseen termin valintaan vaikutti myös tutkimusaineistosta esiin tullut nuorten suhtautuminen kehyskertomuksessa kuvattuun tilanteeseen.

Verkko pitää sisällään sosiaalisen median, ja juuri sosiaalisen median eri palveluissa nuoret häirintää kohtaavat. Osa tutkimuksista tarkastelee verkossa tapahtuvaa häirintää, mutta käytännössä näissäkin häirintä tapahtuu sosiaalisessa mediassa, joten tässä tutkimuksessa häirintäympäristöstä käytetään molempia termejä, eikä niitä ole tarpeen erotella. Seksuaalinen häirintä, ahdistelu ja hyväksikäyttö verkossa ovat varsin monimuotoinen ilmiö. Pelastakaa lapset ry:n (2018) selvityksen mukaan nuorista yli kolmannes on viimeisen vuoden aikana nähnyt pelkästään toisten lasten ja nuorten tekemää seksuaalista häirintää verkossa. Sen sijaan aikuisen nuoreen verkossa kohdistaman seksuaalisen hyväksikäytön esiintyvyydestä ei ole luotettavaa tietoa (Käypä Hoito -suositus 2013), mutta selvitysten mukaan sitäkin on kohdantanut yhdestä viidesosasta kolmasosa suomalaisnuoria (Pelastakaa Lapset 2011a; Pelastakaa Lapset 2011b). Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on myös internetissä rikos, ja se voi pitää sisällään esimerkiksi sanallista kuvailua seksuaalisesta kanssakäymisestä. Rikollista on myös aikuisen tekemä *grooming* eli alle 16-vuotiaan lapsen tai nuoren houkuttelu tapaamiseen tavoitteena seksuaalinen kanssakäyminen. (Ojala 2012, 95–151.) *Grooming*-prosessiin voi liittyä joko pitkään kestävää jutustelua luottamuksen synnyttämiseksi ja keskustelun viemistä pikkuhiljaa seksuaalisiin teemoihin, tai aikuinen houkuttelija voi hyvinkin nopeasti siirtyä suoriin seksuaalisiin ehdotuksiin (Kloess, Hamilton-Giachritsis & Beech 2017; Winters, Kaylor & Jeglic 2017). Seksuaalisen hyväksikäytön ja häirinnän muotojen myös verkon kautta on havaittu olevan monin tavoin haitallisia nuoren psyykkiselle hyvinvoinnille ja kehitykselle (esim. Leonard 2010; Say, Babadağı, Karabekiroğlu, Yüce & Akbaş 2015).

Erilaisen verkossa tapahtuvan seksuaalisen häirinnän lisäksi puhutaan edellä mainitusta *sexting*-ilmiöstä. Vakiintunutta suomennosta ei ole, mutta *sextingillä* tarkoitetaan yleisesti nuorten toisilleen älypuhelimilla lähettämiä seksuaalissävytteisiä ja vihjailevia kuvia, videoita ja viestejä (esim. Englander

& McCoy 2018, 317). *Sexting*-viestittely voi olla esimerkiksi alastonkuvien tai alusvaatekuvien lähettelyä sekä ehdottelevia viestejä ja emojeita. Nuoret *sexting*-viestittelevät yleisimmin seurustelukumppaninsa kanssa ja pitävät vapaaehtoista viestittelyä pääsääntöisesti hyväksyttävänä, myönteisenä ja seurustelusuhdetta vahvistavana (Delevi & Weisskirch 2013; Pelastakaa Lapset ry 2018). On kuitenkin tärkeää erottaa vapaaehtoinen ja myönteisenä koettu *sexting*-viestittely vastentahtoisesta seksuaalisten viestien vastaanottamisesta (Krieger 2017).

Tässä tutkimuksessa verkko nähdään yhtenä nuorten kasvuympäristönä muiden informaalien kasvatusympäristöjen, kuten kodin, kaveripiirin ja harrastusten rinnalla. Kun verkkoa tarkastellaan kasvu- tai toimintaympäristönä ja tilana, voidaan verkon käyttö ymmärtää kulttuurisena ilmiönä ja toimintana, jolla on tärkeä rooli nuorten arjessa tekemisen ja ilmaisuuden väylänä. (Lehtikangas 2015, 23.) Nuorille verkko ei ole pelkästään väline, vaan se voidaan nähdä keskeisenä kasvuympäristönä, jossa vietetään monipuolisesti aikaa, harrastetaan sekä luodaan ja ylläpidetään sosiaalisia suhteita (Lehtikangas 2014, 25).

Kun nuoria ja verkkoa on tutkittu, usein on käytetty riskejä ja mahdollisuuksia tarkastelevaa näkökulmaa (esim. Bond 2013; Livingstone & Helsper 2010; Livingstone ym. 2011). Myös tässä tutkimuksessa pyritään huomioimaan molemmat puolet. Erityisesti verkon seksuaalisuuteen liittyviin riskeihin kytkeytyvä tutkimus on laajaa (Way & Redden 2017, 124). Muina riskeinä on pidetty esimerkiksi nettikiusaamista, internetriippuvuutta ja altistumista harhaanjohtavalle, rasistiselle tai väkivaltaiselle sisällölle (Hasebrink, Livingstone, Haddon & Ólafsson 2009; Livingstone, Haddon, Görzig & Ólafsson 2011; Way & Redden 2017). Verkon antamina mahdollisuuksina taas on pidetty esimerkiksi sen tuomaa väylää opiskeluun ja oppimiseen (esim. Paus-Hasebrink, Wijnen & Jadin 2010), itseilmaisuun ja sosiaalisuuteen (esim. Keipi 2014), terveeseen seksuaalisuuden ilmaisuun ja itsetutkiskeluun sekä siten identiteetin ja itsetunnon kehittymiseen (esim. Gray 2009; Ringrose & Barajas 2011; Valkenburg & Peter 2011). Tulkinnasta riippuen jokin toiminta verkossa voidaan nähdä nuoren kannalta joko riskinä tai mahdollisuutena: esimerkiksi uusi nettituttavuus voi samaan aikaan olla mahdollisuus uuteen

ystävyyssuhteeseen ja toisaalta potentiaalinen hyväksikäyttäjä (Livingstone, Mascheroni & Staksrud 2018, 1116).

Tämän tutkimuksen kontekstina on verkko kasvuympäristönä, jossa kiinnitetään huomiota nuorten kohtaamiin jännitteisiin. Nuorten on havaittu kohtaavan verkossa monenlaisia jännitteitä, myös seksuaaliseen vihjailuun liittyviä. Jännitteisiin verkossa sisältyy sekä mahdollisuuksien että riskien havaitseminen samaan aikaan – nuorten on todettu suhtautuvan jännitteisiin pikemminkin vivahteikkaasti kuin mustavalkoisesti. (Redden & Way 2017.) Yksi jännitteistä on tasapainoilu sen välillä, osallistuako erilaisiin *online*-käytäntöihin, kuten sextingiin, vai vastustaako niitä ja muuta kenties ikäväksikin koettua käytöstä verkossa (Redden & Way 2017, 31–33). Jännitteitä liittyy myös verkossa jakamiseen ja siitä pidättäytymiseen: nuoret haluavat säilyttää yksityisyytensä, mutta silti samaan aikaan jakavat monenlaista sisältöä sosiaalisessa mediassa (Agosto & Abbas 2017, 355–356). Verkon riskien ja mahdollisuuksien välillä tasapainoiluun luokin oman jännitteensä juuri se, että verkossa nuoret haluavat sekä näkyä että pysyä turvassa eli pyrkivät samaan aikaan tavoittelemaan kehuja ja tunnustusta, mutta välttämään kritiikkiä ja pilkkaa (Berriman & Thomson 2014, 594–595).

Niin riskeistä seuraavat haitat kuin mahdollisuuksista seuraavat edut vaikuttavat nuorten hyvinvointiin monin tavoin vuorovaikutuksessa nuoren identiteetin ja ympäristön kanssa (Livingstone ym. 2018, 1115–1116). Riskeissä ja mahdollisuuksissa pitäytyvän tarkastelun lisäksi tässä tutkimuksessa pyritään huomioimaan, miten verkko on läsnä kaikkialla nuorten elämässä. Verkossa navigointi on heidän elämänsä, ei erillinen osa-alue, johon ”*offline*-elämä” mukautetaan (Way & Redden 2017, 129). Tutkimuksen ei tulisiikaan enää tarkastella vain nuorten suhdetta internetiin mediana, vaan nuorten suhdetta maailmaan, joka välittyy verkon kautta erilaisin ja muuttuvin tavoin (Livingstone ym. 2018, 1117).

Nuorilla on todettu olevan monenlaisia keinoja hallita verkon riskejä ja haittoja. Tällaisia hallintakeinoja ovat esimerkiksi anonyyminä pysytteleminen (Keipi 2014), tiettyjen sivustojen välttely, vain tuttujen lisääminen kavereiksi tai seuraajiksi (Dunkels 2008), häiritsevän viestin huomiotta jättäminen tai poistaminen, pyrkimys estää häiritsevien viestien lähettäjä ja kertoa tapah-

tumista kaverille tai jollekin aikuiselle (Priebe, Mitchell & Finkelhor 2013; Staksrud & Livingstone 2009).

Myös aikuislähtöinen turvataitokasvatus on pyrkinyt edistämään nuorten selviytymistä verkon vaaroissa. Suomessa turvataitokasvatus sisältyy esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin (2014 & 2018). Sen päämääränä on nuorten kehityksen ja kasvun tukeminen, voimavarojen vahvistaminen ja tiedon lisääminen esimerkiksi seksuaalioikeuksista (Aaltonen 2012, 11–12). Turvataidot ovat konkreettisia ja hyvin käytännönläheisiä taitoja, joiden avulla lapsi ja nuori oppii toimimaan vaaratilanteissa, myös verkossa. Ne vahvistavat kykyä sekä tunnistaa vaaratilanteita että toimia niissä. (Kalland ym. 2019, 140.) Usein turvataitokasvatuksen ydinviesti on seuraava: sano ei, poistu ja kerro luotettavalle aikuiselle (esim. Lajunen, Andell, Jalava, Kemppainen, Pakkanen & Ylenius-Lehtonen 2012). Turvataitokasvatuksen voi katsoa kuuluvan osaksi kokonaisvaltaisempaa seksuaalikasvatusta. Seksuaalikasvatuksen laajempänä tavoitteena on tukea ja suojella seksuaalista kehitystä laaja-alaisesti ja ikätasoisesti varhaislapsuudesta aikuisuuteen. Sillä tarkoitetaan seksuaalisuuden tiedollisten, tunnepitoisten, sosiaalisten, vuorovaikutteisten ja fyysisten näkökohtien oppimista (WHO 2010, 19).

Turvataitokasvatuksella on yhteisiä rajapintoja mediakasvatuksen kanssa (Aaltonen 2012, 11) ja tämän yhteyden voi katsoa korostuvan ajassa, jossa verkko seksuaalisen häirinnän ympäristönä on merkittävä. Verkossa toimimiseen liittyvän turvataitokasvatuksen päämäärien saavuttamiseen vaikuttaa se, että jotkin aikuisten silmissä vaaralliset asiat kuten pornolle altistuminen tai nettitutun tapaaminen saattavat nuorten mielestä olla pääasiassa harmitonta ja hauskaa (Staksrud & Livingstone 2009, 382). Aikuisten ja nuorten näkemykset verkkoympäristön vaarojen ja mahdollisuuksien tasapainosta poikkeavat usein toisistaan, kun aikuiset tulkitsevat vaaroiksi nuorten silmissä harmitomia tai myönteisiä ilmiöitä. Tähän saattavat toisaalta olla yhteydessä myös nuorten mahdollisesti puutteelliset tiedot seksuaalioikeuksista ja esimerkiksi seksuaalisen hyväksikäytön laittomuudesta myös verkossa.

Teoreettisesti tässä tutkimuksessa lähestytään nuorten verkossa kohtamia jännitteitä ja niihin liittyviä neuvotteluja toimijuuden käsitteen avulla. Toimijuuden käsitteellä viitataan yleensä yksilöiden kykyyn tehdä päätöksiä ja toteuttaa niitä, samalla tasapainotellen erilaisten mahdollisuuksien ja ra-

joitusten verkostossa (Gordon 2005, 115–118). Koska ihminen ei toimi ja tee valintojaan tyhjiössä, määrittävät usein tiedostamattomat sosiaaliset, kulttuuriset, taloudelliset ja aineelliset edellytykset yksilön valintoja sekä rajoittavat mahdollisuuksia. Toimijuus myös liitetään aina jollakin tavalla valtaan. (Eteläpelto, Heiskanen & Collin 2011, 14.) Voi sanoa, että toimijuus tarkoittaa ihmisen käyttäytymistä ja toimintaa sekä niiden suhdetta yhteiskunnallisiin rakenteisiin (Jyrkämä 2008, 191). Nuorisotutkimuksessa toimijuuden käsitettä on käytetty monin eri tavoin (Coffey & Farrugia 2014, 462–464), mutta yleisesti nuorten toimijuutta tutkittaessa on huomioitu, miten ikävaiheeseen liitetyt oikeudet ja velvollisuudet rajoittavat nuorten toimijuutta (Juvonen 2015, 43–46).

Tässä tutkimuksessa valittiin tarkemmaksi kehikoksi toimijuuden modaliteettiteoria. Se on peräisin semioottisesta sosiologiasta, jota muun muassa A. J. Greimas on kehittänyt. Modaliteetit ilmenevät teoissa ja puheessa ja ne liittyvät toimijuuden mahdollisuuteen ja vaihtoehtoisuuteen tai velvoitteeseen. (Greimas 1982.) Modaliteettiteoria mahdollistaa toimijuuden näkemisen moniulotteisena ilmiönä samalla kun se ottaa huomioon ihmisen ja ympäristön vuorovaikutussuhteen (Romakkaniemi 2010, 138).

Modaalisuuden perusulottuvuuksiksi on katsottu osaaminen, kykeneminen, haluaminen ja täytyminen (Greimas 1982, 15). Näiden lisäksi jotkut tutkijat ovat muodostaneet modaliteettien alatyyppejä tai lisäulottuvuuksia, kuten tunteminen ja voiminen (Jyrkämä 2007; Romakkaniemi 2010). Nuorten seksuaalista häirintää ilmiönä tarkasteltaessa myös nämä kaksi alatyyppiä näyttävät tarpeellisina. Seksuaalisuuteen ja häirintään liittyvät ilmiöt ovat herkästi tunteita nostattavia. Voida-ulottuvuus eli tilanteen avaamat mahdollisuudet (Jyrkämä 2008, 195) taas voi tuoda esiin juuri verkkoympäristölle tyypillisiä piirteitä seksuaalisen häirinnän ympäristönä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan verkon seksuaaliselle häirinnälle annettuja merkityksiä sekä sitä, miten kyetä-, täytyä-, voida-, tuntee-, haluta- ja osata-ulottuvuudet näkyvät nuorten tarinoissa seksuaalisesta häirinnästä. Näitä ulottuvuuksia tarkastelemalla pyritään tekemään näkyväksi toimijuuden käsitteellistymistä sekä seksuaaliseen häirintään liittyviä selviytymiskeinoja nuorten tarinoissa. Modaliteettimallin lähtökohta on, että mainitut kuusi ulottuvuutta ovat toisistaan erillään mutta toisiinsa kytkeytyneitä –

toimijuus rakentuu kuuden ulottuvuuden kokonaisdynamiikasta vuorovai-
kutuksessa yhteiskunnallisten rakenteiden kanssa (Jyrkämä 2008, 195–196).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella seksuaalista häirintää verkossa ja siihen kytkeytyvää toimijuutta 13–15-vuotiaiden nuorten näkö-
kulmasta, koska ilmiön syvällisempi ymmärtäminen on edellytys toimivien
selviytymiskeinojen tukemiselle. Tutkimuksen rajaus pitää sisällään kaiken-
laisen nuorten verkossa kohtaaman seksuaalisen häirinnän. Kokonaiskuvan
lisäksi tarkennetaan nuorten toimijuuden ulottuvuuksiin verkon jännitteisis-
sä tilanteissa. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia merkityksiä nuoret antavat seksuaaliselle häirinnälle verkos-
sa?
2. Miten toimijuus rakentuu nuorten tarinoissa verkon seksuaalisen häi-
rinnän tilanteessa?

Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Tutkimusaineisto (N = 53) kerättiin joulukuussa 2018 ja tammikuussa 2019
eläytymismenetelmällä isossa yläkoulussa Pirkanmaalla. Vastaajina olivat
13–15-vuotiaat kahdeksasluokkalaiset nuoret kolmelta eri luokalta. Taustatie-
toina selvitettiin vastaajien ikää ja sukupuolta avoimilla kysymyksillä. Vastaa-
jajoukosta 49 prosenttia (n = 26) ilmoitti sukupuolekseen tyttö, 47 prosenttia
(n = 25) poika ja 4 prosenttia (n = 2) muu.

Juuri kahdeksasluokkalaiset nuoret ovat mielekäs kohdejoukko verkon
seksuaalista häirintää tutkittaessa, sillä sekä seksuaalisen häirinnän koke-
mukset (Ikonen & Halme 2018) että nuorten keskinäinen *sexting*-viestittely
(Madigan, Ly, Rash, Van Ouytsel & Temple 2018) lisääntyvät huomattavasti
tässä ikävaiheessa.

Aineiston keruuseen oli saatu lupa oppilaiden vanhemmilta sekä kou-
lun rehtorilta. Aineiston keruu toteutettiin kahdella terveystiedon ja yhdellä
maantiedon oppitunnilla. Oppilaille kerrottiin, että tutkimus liittyy nuoriin
ja sosiaaliseen mediaan. Heille kerrottiin osallistumisen vapaaehtoisuudesta
ja anonymiteetin säilymisestä. Tilanteessa myös tarkennettiin, etteivät esi-
merkiksi koulun opettajat saa vastauksia luettavakseen eikä vastauksia arvos-

tella. Ohjeistukseen, kirjoittamiseen ja lyhyen loppukeskusteluun käytettiin aikaa kokonainen 45 minuutin oppitunti, jolla luokan opettaja oli läsnä. Vastausten kirjoittamiseen nuorilta meni aikaa noin viidestä minuutista puoleen tuntiin. Oppilaat kirjoittivat vastauksensa A4-kokoiselle paperille, jonka toisen puolen yläosaan oli tulostettu jompikumpi kehyskertomusversio.

Aineistonkeruu juuri koulussa on tavallista nuoria tutkittaessa sen käytännöllisyyden ja nuorten helpon tavoitettavuuden vuoksi. Paikkana se ei kuitenkaan ole metodologis-eettisesti neutraali tai viaton valinta. Tutkimuspaikan, koulun, valtasuhteet ja rakenteet ovat läsnä tutkimustilanteessakin. (Strandell 2010, 99–100.) On mahdollista, että koulukonteksti ohjasi vastaajien ajatuksia esimerkiksi koulun terveystiedon oppituntien tai turvataitokeskustelujen suuntaiseen vastaamiseen. Nuorten kirjoittamat fiktiiviset kertomukset eivät myöskään välttämättä anna kuvaa siitä, millaisia kokemuksia nuorilla aiheesta tosiasiaassa on.

Eläytymismenetelmälle tyypillisesti vastaajia pyydettiin toinen kahdesta kehyskertomuksesta luettuaan kirjoittamaan tarinalle jatkoa. Aiempien tutkimusten perusteella (esim. Ollila 2008; Särkelä & Suoranta 2016) eläytymismenetelmän on havaittu sopivan myös yläkouluikäisten käsitysten tarkasteluun.

Kehyskertomusten muotoilussa käytettiin tietoa siitä, miten aikuisten tekemä nuorten seksuaalinen houkuttelu tavallisesti etenee verkossa: kehuista tutustumiseen ja seksuaalisiin vihjailuihin ja pyyntöihin usein melko lyhyen ajan sisällä (esim. Kloess ym. 2017; Winters ym. 2017). Kehyskertomukset muotoiltiin kuitenkin siten, että niiden perusteella vihjailevasti viestivä nimi-merkki voi aivan yhtä hyvin olla nuoren ikätoveri. Kehyskertomuksia varioitiin päähenkilön kokeman tilanteen lopputuloksen mukaan: kaikki päättyi lopulta joko hyvin tai epämiellyttävästi. Tällä varioinnilla tavoiteltiin erilaisen toimijuuden ulottuvuuksien esiin saamista vastauksissa. Kehyskertomukset olivat:

- A) 15-vuotias Puro saa älypuhelimensa ilmoituksen uudesta kommentista. Nimimerkki ”Xxx” on jättänyt mukavan kehun Puron postaamaan selfieen. He alkavat jutella yksityisviesteillä. Pian ”Xxx” alkaa kysellä Puron henkilökohtaisia asioita vihjailevaan sävyyn. Muutaman päivän viestittelyn jälkeen ”Xxx” pyytää Puroilta alusvaatekuvan. Paljon myö-

hemmin Puro ajatteli, että kaikki päättyi lopulta hyvin. Kirjoita pieni tarina siitä, mitä tapahtui ja miten Puro toimi.

- B) 15-vuotias Puro saa älypuhelimensa ilmoituksen uudesta kommentista. Nimimerkki ”Xxx” on jättänyt mukavan kehun Puron postamaan selfieen. He alkavat jutella yksityisviesteillä. Pian ”Xxx” alkaa kysellä Puron henkilökohtaisia asioita vihjailevaan sävyyn. Muutaman päivän viestittelyn jälkeen ”Xxx” pyytää Puroilta alusvaatekuvan. Paljon myöhemmin Puro ajatteli, että kaikki päättyi lopulta epämiellyttävästi. Kirjoita pieni tarina siitä, mitä tapahtui ja miten Puro toimi.

Kehyskertomukseen valittu nimimerkki ”Xxx” ei paljasta viestijän ikää, sukupuolta tai muitakaan ominaisuuksia, sillä nuorten omille merkityksenannoille haluttiin jättää mahdollisimman paljon tilaa. Tämä valinta tehtiin silmällä pitäen sitä, että jo yksinään nimimerkin taustalla oleva henkilö on yksi mahdollisista tarinan jännitteistä. Niin ikään päähenkilö Puron nimi on sukupuolineutraali, jotta eri sukupuolia edustavien vastaajien eläytyminen kertomukseen olisi mahdollisesti helpompaa. Kehyskertomuksessa ei myöskään ole määritelty tarkempaa tapahtumapaikkaa, tiettyä sosiaalisen median alustaa. Myös tällä valinnalla pyrittiin jättämään tilaa nuorten omille tulkinnoille ja kenties ohjaamaan ajatuksia vastaajalle itselle tutuimpiin alustoihin.

Kehyskertomuksen variaatiot jakautuivat vastaajille sattumanvaraisesti ja lopullisessa aineistossa vastauksia ensimmäiseen kehyskertomukseen oli 27 ja toiseen 26. Vastaajien kirjoittamien tarinoiden pituus vaihteli yhdestä virkkeestä kahden sivun mittaan. Kaikkia vastauksia voitiin käyttää analyysivaiheessa.

Kehyskertomukseen vastaaminen saattoi aiheensa vuoksi hämmentää joitain nuoria. Tutkimukseen osallistuminen ei saisi hankaloittaa siihen osallistuvien nuorten elämää (Vehkalahti, Rutanen, Lagström & Pösö 2010, 16). Sen vuoksi vastausten keräämisen jälkeen oli valmisteltu noin kymmenen minuutin mittainen purkukeskustelu. Vastaajilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä ja kommentteja tutkijalle. Tämän jälkeen purkutilanteessa keskusteltiin ja käytiin läpi erilaisia selviytymiskeinoja ja toimintavaihtoehtoja, joita Puro olisi tilanteessa voinut käyttää kokiessaan nimimerkki ”Xxx”:n viestit epämieluisina.

Nuorten tutkimuksen keskeinen eettinen jännite kiteytyy osallisuus- ja suojelunäkökulmiin: nuoria tulee yhtäältä suojella tutkimukselta sen mahdol-

listen vahingoittavien haittojen ehkäisemiseksi ja toisaalta nuorten osallistumista tutkimukseen tulee tukea mahdollisimman monipuolisesti (Ellonen & Pösö 2010, 192). Kumpaakin näkökulmaa pyrittiin toteuttamaan tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta painottamalla ja nuorisolähtöisellä, toimijuutta tarkastelevalla otteella. Suojelunäkökulma pyrittiin lisäksi ottamaan huomioon aineiston keruun purkukeskustelun toteutuksessa.

Aineiston analyysi aloitettiin puhtaaksikirjoittamalla vastaukset yhdeksi tiedostoksi. Koko aineisto on yhteensä 3390 sanan mittainen ja keskimääräisessä tarinassa on 64 sanaa. Aineiston analyysissä sovellettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä (Tuomi & Sarajarvi 2018). Aluksi tarkasteltiin seksuaalisen häirinnän kuvailua tarinoissa yleisellä tasolla eli sitä, mitä nuoret ylipäänsä nostivat esiin vastauksissaan. Seuraavaksi tarkasteltiin vastaajien seksuaaliseen häirintään sisällyttämiä eri elementtejä luokitellen ja kvantifioiden. Yleisen tason tarkastelua, luokittelua ja kvantifiointia tehtiin ensin koko aineistoa yhtenäisenä ja sitten kumpaakin kehyskertomusversiota erikseen tarkastellen. Näiden vaiheiden jälkeen luotiin tyyppikuvaukset kehyskertomusversioitain. Tyyppikertomusten avulla on mahdollista tiivistää aineiston ydinsisältö (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tämä toteutettiin lukemalla eri kehyskertomusten pohjalta kirjoitettuja tarinoita itsenäisesti, minkä jälkeen koottiin kummallekin versiolle tyypillisiä tarinoiden piirteitä. Näitä kehyskertomukselle tyypillisiä piirteitä osuvasti kuvaavia sitaatteja yhdistelemällä muodostettiin kaksi tyyppikertomusta. Toimijuuden rakentumista aineistossa lähestyttiin etsimällä aineistosta ilmauksia, jotka sopivat kuuteen toimijuuden ulottuvuuteen: kyetä, täytyä, voida, tuntea, haluta ja osata (Jyrkämä 2008). Tässä vaiheessa käytettiin luokittelun ja kvantifioinnin jälkeen myös laajempien ala- ja yläluokkien koostamista niiden ulottuvuuksien kohdalla, joihin liittyy aineistoa oli runsaammin.

Tulokset

Ensimmäiseksi tarkastellaan, millaisia merkityksiä nuoret antavat seksuaaliselle häirinnälle verkossa. Aineiston tarinoissa Puron kohtaama tilanne eteni eri tavoin. Yhdessäkään yhteydenpitoa nimimerkki Xxx:n kanssa ei kuvattu alusta loppuun myönteisenä, yhteisymmärryksessä tapahtuvana

sexting-viestittelynä. Kohtaaminen kuvattiin aineistossa seksuaaliseksi häirinnäksi, jonka muodot vaihtelivat tarinasta toiseen. Joissakin tarinoissa (n = 9/53) kuvattiin kehyskertomusta laajemmin selvästi nuoren houkutteluun eli *groomingiin* sopivia strategioita: ulkonäön kehumista, lohdutusta ja kuunte-
lua, kontaktin syventämistä ja sen jälkeen seksuaalisiin teemoihin siirtymistä (Kloess ym. 2017). Toisaalta useimmissa tarinoissa houkuttelusta ei kirjoit-
tettu kehyskertomuksessa kuvattua laajemmin. Seksuaalisten teemojen esiin
ottaminen heti viestittelyn alussa on todettu tyypilliseksi aiemmissa tutki-
muksissa *grooming*-tilanteista (esim. Winters ym. 2017). Joissakin tarinoissa
(n = 9/53) kuvattiin niin kutsuttua *sexortion*-ilmiötä eli seksuaalisilla kuvilla
kiristämistä, missä ensimmäisen arkaluontoisen kuvan saanut nimimerkki
Xxx koettaa kiristämällä ja uhkailemalla saada nuoren lähettämään lisää ku-
via (Acar 2016).

Tarinoissa seksuaalisen häirinnän tekijä, nimimerkki Xxx, oli tarinas-
ta riippuen joko Puron ikätoveri tai aikuinen. Valtaosassa tarinoista hänen
ikänsä jäi arvoitukseksi. Hänet kuvattiin mieheksi tai hänen sukupuoltaan ei
kerrottu. Tutkimusten mukaan valtaosa nuoria verkossa seksuaalisesti häirit-
sevistä aikuisista onkin miehiä (Babchishin, Hanson & Hermann 2011). Kol-
messa tarinassa Xxx:n tarkennettiin olevan pedofiili, vaikka pedofiililla tar-
koitetaankin esimurrosikäisistä seksuaalisesti kiinnostunutta henkilöä (esim.
Seto 2004). *Groomingille* tyypillisesti tarinoissa kuvattiin nimimerkin vaikut-
taneen aluksi kivalta tyypiltä, ymmärtäväiseltä, mukavalta ja mystiseltäkin
ennen viestien siirtymistä seksuaalisiin teemoihin. Yhdessäkään tarinassa ei
otettu kantaa häiritsijän etniseen taustaan tai kansallisuuteen.

Puro puolestaan kuvattiin joko tyttönä tai hänen sukupuoleensa ei otet-
tu kantaa. Seksuaalinen häirintä verkossa on sukupuolitunut ilmiö ja sen
uhreiksi joutuvat tosiasiasakin useammin tytöt kuin pojat (esim. Ikonen &
Halme 2018).

Tarinoissa Puro kuvattiin sekä toimijana että uhrina. Verkossa seksuaa-
lisen häirinnän uhriksi joutuneiden nuorten on havaittu kärsivän trauma- ja
masennusoireista (Mitchell, Finkelhor, Wolak, Ybarra & Turner 2011; Say ym.
2015), hämmennyksestä ja peloista sekä etäännyvän perheestään (Whittle,
Hamilton-Giachrisis & Beech 2014). Aineistossa uhriudesta kertoivat Puron

kokemat pelon, ahdistuksen ja häpeän tunteet, maineen menetyt ja tapahtumien negatiiviset seuraukset.

Tarinoissa alusvaatekuvien lähettämisen tyyppillinen seuraus oli kuvien leviäminen netissä. Kuvien leviämiseen liittyi usein kuvissa olevan nuoren maineen turmeltuminen etenkin koulukavereiden silmissä. Tarinoissa kuvatut muita seurauksia kuvien lähettamisestä oli useita: 1) Xxx alkaa pyytää tai jo saamallaan kuvilla kiristää lisää alusvaate- tai alastonkuvia, 2) kuvia lähettänyt nuori vastaanottaa itse vastineeksi vähäpukeisen tai alastonkuvan sekä 3) Puroa alkaa kaduttaa ja hänelle tulee paha olo. Yhdessä tarinassa kuvien lähettämisen seurauksena Puro ja Xxx päätyivät tapaamaan, jolloin Puro joutui raiskauksen uhriksi.

Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu nuorten osoittavan verkon seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutuvia ikätovereitaan kohtaan sekä sympatiaa että syyllistämistä (esim. Jorge & Farrugia 2017; Ringrose, Harvey, Gill & Livingstone 2013). Nuoret syyllistävät uhria varsinkin tilanteissa, joissa ikätoverilla katsotaan olleen mahdollisuus toimia toisin (Agosto & Abbas 2017). Tämä koskee eritoten suhtautumista tyttöjen uhriutumiseen (Ringrose ym. 2013). Kyseinen kaksinaismoraali oli havaittavissa myös tämän tutkimuksen muutamissa tarinoissa – Puron kuvattiin lähettävän alusvaatekuvan omaa tyyperyyttään tai ajattelemattomuuttaan, minkä seurauksena hän joutui pahoihin vaikeuksiin: *Puro oli tyhmä tyttö ja lähetti Xxx:lle heruja. Xxx laittoi herut jakoon Puron naama näkyi kuvissa Puroilta meni maine ja kaverit.*

Kehyskertomuksen variointi eli häirintätilanteen päättyminen hyvin tai epämiellyttävästi näkyi nuorten tarinoissa etenkin siinä, lähettikö Puro lopulta pyydetyn alusvaatekuvan vai ei. Kun tarina päättyi hyvin, vain kuudessa tarinassa päähenkilö lähetti alusvaatekuvan. Epämiellyttävästi päättyneessä vaihtoehdossa Puro lähetti kuvansa 13:ssa tarinassa.

Nuorten kirjoittamista tarinoista konstruointiin kaksi tyyppitarinaa, yksi kummankin kehyskertomuksen vastauksista. Tyyppitarinat on rakennettu aineiston tarinoiden suorina lainauksina yhdistellen. Näihin tyyppitarinoihin on tiivistetty aineiston tyyppilliset elementit, jotka kummankin kehyskertomuksen vastauksissa olivat pitkälti myös yhteisiä.

A) Puro oli hämmentynyt ja mietti muutaman päivän mitä vastaisi tai vastaisiko ollenkaan. Puro päätti, ettei laita kuvaa, koska ajatteli siitä tu-

levan ongelmia. Hän tietää, että Xxx voi olla kuka tahansa. Puro esti ja ilmiantoi Xxx:n. Hän varoitti kavereitaan Xxx:stä ja kertoi vanhemmille miten toimi ja asia oli ok. Asiasta ilmoitettiin vielä poliisille.

B) Aiemmin mukavanoloinen Xxx pyysi hänestä kuvaa alusvaatteissa. Eihän Xxx alusvaatekuvilla mitään pahaa tekisi, eihän? Puro ujusteli hiukan mutta päätti että ei mitään tapahtuisi jos Xxx laittaisi myös. Xxx alkoi kiristämään Puroa kuvalla ja sanoi: ”Jos et lähetä enempää kuvia jaan kuvasi nettiin”. Paniikissa Puro esti käyttäjän. Pian kuva on koko koulun nähtävillä.

Tarinoista muutama päättyi opetukseen, yleiseen ohjeeseen tai helpottuneeseen toteamukseen, että varomattomamman toiminnan seurauksena Puro olisi saattanut joutua vaikeuksiin. Näissä opetuksissa varoitettiin tuntemattomille viestittelystä ja alusvaatekuvien lähettelystä sekä suositeltiin kertomaan epäilyttävistä tilanteista luotettaville aikuisille; näissä opetuksissa kuului perinteisen turvataitokasvatuksen ääni. *Puro suosittelee kertomaan epäilyttävistä tilanteista aina jollekin luotettavalle aikuiselle, joka voi ottaa ohjat käsiin!*

Seuraavaksi vastataan toiseen tutkimuskysymykseen ja kuvataan toimijuuden rakentumista nuorten tarinoissa verkon seksuaalisen häirinnän tilanteessa. Toimijuuden modaliteettiteorian (Jyrkämä 2008) kuutta ulottuvuutta käytetään apuna jäsentämään tarinoista löytyviä toimijuuden eri puolia. Taulukossa 1 on kuvattu nämä jäsenitys tiivistetysti.

Taulukko 1. Nuorten toimijuuden ulottuvuudet verkon seksuaalisen häirinnän tilanteessa.

OSATA: taidot	TUNTEA: tunteet	HALUTA: päämäärät
Teknologinen strategia Sosiaalinen strategia Jämäkkyys strategiana Luova strategia	Hämmennys ja ahdistus Pelko, paniikki ja häpeä seurauksista Kiinnostus häiritsijää kohtaan Mielihyvää saaduista kehuista	Turvassa pysyminen Poissa ongelmista pysyminen Maineen varjeleminen Kehujen ja ihailun saaminen
VOIDA: vaihtoehdot, mahdollisuudet	KYETÄ: psyykkiset ja fyysiset	TÄYTYÄ: pakot, rajoitteet
Verkkoympäristön mahdollistama harkinta-aika ennen toimintaa Sovellusten tarjoamat suojautumiskeinot	Pelon ja häpeän voittaminen Toiminta ahdistuksesta huolimatta	Maineen varjeleminen Ikä

Osata-ulottuvuus viittaa tietoihin ja taitoihin, joita ihminen on elämänsä aikana hankkinut (Jyrkämä 2008, 195). Näitä osaamisia voidaan aineiston perusteella kutsua turvataidoiksi. Kuudesta ulottuvuudesta osata-ulottuvuus nousi keskeisimmäksi kehyskertomusversiosta riippumatta: aineistossa Purolla kuvattiin olevan monipuolista osaamista itsensä suojaamiseen. Turvataitoja kuvattiin kuitenkin runsaammin kehyskertomusversiossa, jossa kaikki päättyi lopulta hyvin (A). Näissä tarinoissa toimijuus näyttäytyi vahvempaan kuin versiossa, jossa kaikki päättyi lopulta epämiellyttävästi. Tarinoissa esiintyvät turvataidot kategorisoitiin teemoittain neljään luokkaan, jotka on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Turvataidot A- ja B-tarinoissa.

	A (n=27)	B (n=26)	yht. (n=53)
1. Teknologinen strategia	21	10	31
Käyttäjän estäminen	13	6	19
Käyttäjän ilmiantaminen	5	2	7
Todistusaineiston tallentaminen kuvakaappauksena	1	2	3
Käyttäjätilin muuttaminen yksityiseksi	2	2	4
2. Sosiaalinen strategia	16	11	26
Vanhemmille kertominen	8	3	11
Poliisille tai nettipoliisille ilmoittaminen	6	5	11
Avun pyytäminen kavereilta	1	1	2
Koulun henkilökunnalle kertominen	1	1	2
3. Jämäkkyys strategiana	10	7	17
Kuvien lähettämisestä kieltäytyminen tai pyyntö lopettaa viestittely	10	7	17
4. Luova strategia	4	2	6
Alusvaatekuvan sijaan jonkin muun kuvan lähettäminen	2	2	4
Pyytää ensin Xxx:n kuvaa, muttei lähetäkään omaa kuvaa	1	0	1
Kysymysten kiertely	1	0	1

Aineistossa Puron turvataidot jakautuivat 1) teknologiseen strategiaan eli sovellusten tarjoamiin keinoihin, 2) sosiaaliseen strategiaan eli tuen ja avun pyytämiseen, 3) jämäkkyteen strategiana eli kieltäytymiseen sekä 4) luovaan strategiaan eli häiritsijän petkuttamiseen. Kaikkiaan aineiston turvataidot olivat monin tavoin samoja kuin aiemman tutkimuksen perusteella nuorilla on havaittu olevan (esim. Priebe ym. 2013; Staksrud & Livingstone 2009, 379) ja painottuivat sovellusten tarjoamiin keinoihin kuten häiritsijän estämiseen ja ilmiantamiseen.

Perinteisestä turvataitokasvatuksesta poiketen aineistosta tuli esiin suojauskeinona häiritsijän petkuttaminen tai hänen kustannuksellaan pilailu esimerkiksi lähettämällä pyydetyn alusvaatekuvan sijaan kuva omasta keskisormesta tai alusvaatemainoksesta. Tällaisia luovia suojauskeinoja, kuten huumorin käyttöä, on kuvattu myös aiemmassa tutkimuksessa (Vitis & Gilmour 2017). Muutoinkin on havaittu, että nuoret ovat oppineet monet verkossa käyttämistään turvataidoista ilman aikuisia, oman kokemuksen ja kokeilun kautta (Dunkels 2008).

Nuorten tarinoissa apua ja tukea häirintätilanteeseen pyydettiin vanhemmilta ($n = 11/53$) ja poliisilta ($n = 11/53$). Vain kahdessa tarinassa käännettiin koulun henkilökunnan puoleen. Yhdessä tarinassa Puro pyysi apua kavereiltaan. Tarinoissa kavereiden kanssa kyllä keskusteltiin asiasta ja heitä esimerkiksi varoitettiin Xxx-nimimerkistä. Eri tutkimusten mukaan kaikenlainen nuorten kohtaama seksuaalinen häirintä tai hyväksikäyttö ei läheskään aina tule aikuisten tietoon ja useimmiten syynä on se, ettei nuori itse pidä tapahtunutta vakavana (Lahtinen, Laitila, Korkman & Ellonen 2018) – tämä korostuu nimenomaan silloin, kun seksuaalinen häirintä tapahtuu verkon välityksellä eikä kasvokkain (Fagerlund ym. 2014, 186). Muita syitä kertomatta jättämiseen ovat esimerkiksi nuoren kokemus pelko, häpeä tai tunne siitä, ettei kukaan ole kiinnostunut tai, ettei kertomisesta olisi apua (Aaltonen 2006, 374–379; Fagerlund ym. 2014, 187). Nimenomaan verkon kautta seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön uhriksi joutuneen nuoren häpeän tunteet kytkeytyvät usein siihen, että on itse ollut aktiivinen (Pelastakaa Lapset 2012, 23). Lisäksi nuoren pelko siitä, että vanhemmat alkavat rajoittaa netin käyttöä, saattaa estää kertomasta häirinnästä (Dunkels, Frånberg & Hällgren 2011).

Useissa tarinoissa esiintyi monia eri turvataitoja: *Puro päätti tehdä ilmiannon kyseisen sovelluksen ylläpitäjille. Hän varoitti kavereitaan Xxx:stä ja Puron lähipiiri & Puro estivät Xxx:n. Hän kertoi vanhemmilleen miten toimi ja asia oli ok, mutta vanhemmat käskivät nyt Puroa tekemään tilistään yksityisen ja estämään tuntemattomien ihmisten pääsyn katsomaan kuvia. Vain muutamissa tarinoissa Purolla ei tilanteessa ollut mitään osaamisia, jolloin seuraukset olivat tuhoisia: Hän pisti, mies halusi lisää, Puro pisti, sitten mies raiskasi Puron.*

Turvataidot eli edellä kuvattu toimijuuden osata-ulottuvuus korostui nuorten tarinoissa, sillä vain seitsemässä tarinassa 53:sta ei ollut lainkaan mainintoja Puron käyttämisestä turvataidoista. Seuraavassa kuvataan muiden toimijuuden ulottuvuuksien näkymistä aineistossa. Niistä tuntea-ulottuvuuteen liittyviä mainintoja oli 27 tarinassa (yhteensä 62 mainintaa), haluta-ulottuvuuteen 21 tarinassa (21 mainintaa), voida-ulottuvuuteen 31 tarinassa (33 mainintaa) ja kyetä- sekä täytyä-ulottuvuuksin kuhunkin alle 20 tarinassa.

Tuntea-ulottuvuus liittyy ihmisen arvioihin, arvostuksiin ja tunteisiin (Jyrkämä 2008, 195). Tämän modaaliteetin kuvaukset aineistossa olivat rikkaita ja painoutuivat negatiivisina koettuihin tunteisiin. Aineistossa kuvattiin Puron tunteita suhteessa hänen vastaanottamaansa pyyntöön lähettää alusvaatekuva ja tilanteen seurauksiin. Nuorten tarinoissa alusvaatekuvan pyytäminen herätti Purossa lähinnä *hämmennystä, ihmetystä ja ahdistusta*. Puron vastaanottamat keuhut taas *lämmittivät mieltä, tuntuivat hyvälle* ja Puro oli *otettu saamastaan huomiosta*. Voimakkaimpia tunnereaktioita kuvattiin liittyvän valokuvien leviämiseen hallitsemattomasti verkossa sekä muihin tilanteen seurauksiin, kuten kiristykseen ja uhkailuun. Aineistossa kuvattiin, että tällaisissa tilanteissa Puro *panikoi, hätääntyi, järkyttyi*, oli *kauhuissaan* ja häntä *nolotti, pelotti* ja *karmi* sekä hänellä oli *paha mieli* ja *huono olo*. Aineiston tarinoissa kuvatut tunteet mukailevat verkon seksuaalisen häirinnän uhrien tosiasiaassakin kokemia (esim. Whittle ym. 2014): keuhuihin liittyvää mielihyvää ja kiinnostusta keuhjaa kohtaan, seksuaalisiin pyyntöihin liittyvää hämmennystä ja ahdistusta sekä seurauksiin liittyvää paniikkia ja pelkoa.

Haluta-ulottuvuus liittyy ihmisen motivaatioon, tahtomiseen, päämääriin ja tavoitteisiin (Jyrkämä 2008, 195). Tarinoissa kuvattiin Puron päämääriä suhteessa omaan turvallisuuteensa, häntä verkossa häiritsevään nimimerk-

kiin ja suhteessa ikätovereihin. Puron tavoitteiden kuvaukset olivat aktiivisen toimijuuden kuvauksia. Valtaosassa tarinoita Puro ei halunnut lähettää kuvaansa tuntemattomalle nimimerkille, mutta syitä ei avattu tarkemmin. Tarinoissa tuli kuitenkin esiin Puron päämääriä kieltäytymiselleen: halu pysyä turvassa ja olla joutumatta ongelmiin. Myös se, että nimimerkki ”Xxx” oli Purolle tuntematon, vaikutti Puron haluun kieltäytyä kuvan lähettämisestä. Puron tavoite hänen alusvaatekuvaa lähettäessään, jos tavoite kuvattiin, oli hänen halunsa ja toiveensa saada kehuja tai tuntemattoman nimimerkin kuva vastineeksi: *Hän lähetti kuvan Xxx:lle ja odotti vastaukseksi sydämiä tai Xxx:n kuvaa.*

Nuoren maineen suojele päämääränä näkyi tarinoissa, joissa Puro oli jo lähettänyt ensimmäisen kuvan ja taipui tuntemattoman nimimerkin uhkailuun tai kiristykseen lähettää lisää. Tuntemattoman nimimerkin kiristysstrategia nuoren maineen häpäisemisellä valokuvien, juorujen tai arkaluontoisten tietojen levittämisellä verkkoon toimi useassa tarinassa: *—Tämä ei ollut hyvä idea sillä Xxx alkoi kiristää Puroa, että hänen pitäisi antaa lisää kuvia tai hän julkaisisi alusvaatekuvan yhteydessä myös Puron selfien. Puro ei keksinyt muuta kuin lähettää lisää.* Maineen suojele näyttäytyi tarinoissa jopa pakottavana päämääränä. Poikien maineeseen ei yleensä liitetä moraalisia sivumerkityksiä, kun tytöille seksuaalista mainetta käytetään laajemminkin heidän arviomiseensa (Aaltonen 2011, 272). Seksuaalisuuteen liittyvän kaksinaismoraalin vuoksi erityisesti tyttöjen maineen on havaittu olevan vakavasti uhattuna, jos seksuaalisävytteinen viestittely paljastuu muille (Ringrose ym. 2013). Puro oli joissain tarinoissa valmis itseään ahdistaviin, pelottaviin ja vaarallisiksi kokemiinsa ratkaisuihin pyrkiessään säilyttämään maineensa ikätoverien silmissä.

Voida-ulottuvuus eli tilanteen ja tilanteessa ilmenevien tekijöiden avaat mahdollisuudet (Jyrkämä 2008, 195) näyttäytyivät tarinoissa pitkälti seksuaalisen häirinnän tapahtumapaikan eli verkkoympäristön tuottamina vaihtoehtoina. Aineistossa kuvattiin, miten verkko salli aikaa ja tilaa harkinnalle. Ehdottelevan viestin jälkeen Purolle kuvattiin olevan mahdollisuus harkita toimintavaihtoehtoja sekä neuvotella sopivista toimintatavoista kaveriensä tai vanhempiensa kanssa ennen viestiin reagoimista: *Puro ei tiennyt mitä tehdä, joten kysyi sitä kaveriltaan, joka vain kielsi lähettämästä mitään*

kuvia ja käski Puron mennä puhumaan asiasta vanhemmille. Toisaalta seksuaalisen häirinnän tapahtuminen juuri verkkoympäristössä antoi mahdollisuuden käyttää aiemmin kuvattuja sosiaalisen median sovellusten tarjoamia keinoja itsensä suojaamiseen. Verkkoympäristö tapahtumapaikkana tarjosi jopa helpon ja nopean oloisen ratkaisun häirinnästä eroon pääsemiseksi: *Estin Xxx:n ja heitin kännykän pois kädestäni.* Häirinnän tapahtumapaikkana verkko siis lvensi Puron toimijuuden mahdollisuuksia.

Kyetä-ulottuvuudessa on kyse psyykkisistä ja fyysisistä kyvyistä ja kykenemisistä, ”ruumis-mielellisestä” toimintakyvystä (Jyrkämä 2008, 195). Aineistossa fyysistä toimintakykyä ei kuvattu käytännössä lainkaan; mahdollisesti siksi, että seksuaalisen häirinnän tapahtumapaikka oli verkko. Tarinoissa Puron psyykkisen toimintakyvyn piirteet joko vahvistivat tai vaikeuttivat hänen toimijuuttaan. Psyykkisen toimintakyvyn kuvaukset liittyivät uskallukseen ja sen puutteeseen: kun Puro oli jo lähettänyt itsestään kuvan tuntemattomalle nimimerkille hän ei enää uskaltanut tai kehdannut kertoa asiasta vanhemmilleen. Toisaalta Puron psyykkisestä toimintakyvystä kertoi joissain tarinoissa hänen kykynsä pelosta ja häpeästä huolimatta lopulta kertoa tapahtuneesta aikuisille: *Tämän jälkeen Xxx vaati tapaamista. Jos he eivät tapaisi, hän lähettäisi kuvat ystävilleen ja myös muualle nettiin. Puro ei enää kestänyt, joten hän kertoi asiasta koulukuraattorille joka alkoi hoitaa asiaa eteenpäin.* Lisäksi Puron psyykkisestä toimintakyvystä kertoi tarinoissa se, että päähenkilö kykeni ahdistuksestaan tai säikähdyksestään huolimatta käyttämään osaamistaan suojautuakseen häirinnältä.

Täytyä-ulottuvuuden alueelle kuuluvat fyysiset, sosiaaliset, normatiiviset ja moraaliset esteet, pakot ja rajoitukset (Jyrkämä 2008, 195). Aineistossa nuoren ikä kuvautui tällaisena rajoitteena eli toimijuuden hidasteena. Puron vanhemmilla kuvattiin olevan sellaista päätösvaltaa ja tietoa, joka nuorelta itseltään vielä puuttui: yhteydenotto poliisiin tapahtui lähes aina vanhemman kautta tai avustuksella, minkä lisäksi vanhemmat antoivat Purolle ohjeita itsensä suojaamiseen sosiaalisessa mediassa. Normatiiviseksi ja moraaliseksi pakoksi voidaan lukea myös se, että maineensa suojelemisen takia Puro antautui tuntemattoman nimimerkin kiristykselle. Kuten edellä on kuvattu, Purolle maineen suojelelu näyttäytyi useissa tarinoissa pakkona: *Puron oli pakko jatkaa, eikä enää uskaltanut kertoa vanhemmilleen.*

Pohdinta ja johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten antamia merkityksiä seksuaaliselle häirinnälle verkossa sen perusteella, miten he kuvaavat tarinoissaan häirintätilannetta ja siihen kytkeytyvää toimijuutta. Tutkimuksessa verkko mielletään nuorten kasvuympäristönä ja samalla mahdollisena seksuaalisen häirinnän ympäristönä. Tässä kasvuympäristössä kiinnitettiin huomio nuorten kohtaamiin jännitteisiin ja heidän tilanteessa kuvaamiinsa taitoihin, tunteisiin, tavoitteisiin, mahdollisuuksiin, kykenemisiin ja pakkoihin. Tutkimuksen aihepiiri sivuaa kontekstinsa vuoksi mediakasvatuksen kenttää ja on otteeltaan nuorisolähtöinen ja nuorten näkökulmaa tarkasteleva. Nuorten kulttuuriin, elämäntaitoihin ja mediaympäristöissä kasvamiseen liittyvien tutkimusaiheiden onkin toivottu olevan tulevaisuudessa nuorisolähtöisen mediakasvatuksen tutkimuksen ytimessä (Vilmilä 2015, 31–33).

Nuoret kirjoittivat verkossa tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä pitkälti samalla tavalla, kuin aiheeseen liittyvissä tutkimuksissa on aiemmin tullut esiin. He kuvasivat häirinnän erilaisia muotoja. Kehyskertomukset saivat heidät kirjoittamaan seksuaalisesta houkuttelusta eli *groomingista*, seksuaalissävytteisillä kuvilla kiristämisestä eli *sextortionista* sekä muusta suorasuorakaisesta ehdottelusta. *Sextingistä* eli vapaaehtoisesta seksuaalissävytteisestä viestittelystä eivät nuoret tässä tutkimuksessa kirjoittaneet. Tarinoiden perusteella nuoret pitivät useimmiten häiritsijää miehenä ja häirinnän kohteeksi joutuvaa nuorta tyttönä, mikä vastaa tutkimustietoon pohjautuvaa kuvaa tyypillisimmästä asetelmasta (esim. Babchishin ym. 2011). Nuorten teksteissä verkossa seksuaalisen häirinnän tekijä oli joko ikätoveri tai aikuinen, ja usein häiritsijän tarkempi ikä ja muut ominaisuudet jäivät arvoitukseksi.

Toimijuuden ulottuvuuksia verkon seksuaalisen häirinnän tilanteessa tarkasteltiin toimijuuden modaliteettimallia (Jyrkämä 2008) käyttäen. Verkoturvataidot korostuivat nuorten toimijuuden kuvauksissa. Nuorilla näyttää olevan paljon ja monipuolisesti verkossa tapahtuvalta seksuaaliselta häirinnältä suojautumiseen tarvittavia turvataitoja ja -tietoja, mikä on tullut esiin myös aiemmassa tutkimuksessa (esim. Priebe ym. 2013; Staksrud & Livingstone 2009). Myös aineistonkeruutilanteiden purkukeskusteluissa nuoret toivat pääasiassa esiin samantyyppisiä turvataitoja kuin kirjoitetuissa tarinoissa.

Tämän tutkimuksen perusteella nuoret tunnistavat seksuaaliseen häirintään verkossa liittyviä uhkia hyvin.

Turvataidot jaettiin teknologisten, sosiaalisten, luovien ja jämäkkyteen perustuviin strategioihin. Tässä tutkimuksessa nuorten esiintuomat suojautumiskeinot mukailivat pitkälti turvataitokasvatuksen ohjeistuksia ”sano ei, poistu, kerro luotettavalle aikuiselle” (esim. Lajunen ym. 2012), ja erityisen runsaasti kuvattiin juuri verkkoympäristöön soveltuvia teknologisia strategioita. Lisäksi nuoret kuvasivat uusia, luovia suojautumiskeinoja kuten häiritäjän petkuttamista.

Turvataitojen lisäksi muunlainen toimijuus tuli tutkimuksessa selvästi esiin. Tunteiden kuvaukset vaihtelivat hämmennyksestä, ahdistuksesta, pelosta ja häpeästä kiinnostukseen ja mielihyvään. Päämäärien kuvaukset rajoittuivat pitkälti nuoren haluun pysyä turvassa ja lähes pakottavana tarpeena varjella mainettaan ikätovereiden silmissä. Teksteissään nuoret kuvasivat päähenkilön olevan valmis jopa riskialttiiksi arvelemiinsa tekoihin, jotta hänen maineensa säilyisi. Tämän lisäksi toisena rajoittavana tekijänä tuli esiin nuoren ikävaihe, mikä on aiemminkin havaittu nuorten toimijuutta mahdollisesti rajoittavana tekijänä (Juvonen 2015, 43–46). Teksteissä verkkoympäristön kuvattiin laajentavan nuoren toimijuuden mahdollisuuksia siten, että verkko salli mahdollisuuden harkintaan ja avun pyytämiseen ennen toimintaa sekä verkkosovellusten tarjoamiin suojautumiskeinoin turvautumiseen. 2010-luvun nuorille internet on ollut läsnä koko elämän ajan, joten siksi ei lie ne yllättävää, että tässä tutkimuksessa teknologinen strategia nousi tarinoissa luontevimmaksi suojautumiskeinoksi häirinnältä. Verkossa kohdatulta seksuaaliselta häirinnältä suojauduttiin ennen kaikkea verkon mahdollistamilla keinoilla.

Toimijuus rakentuu erillisten toimijuuden modaliteettien yhteen kietoutumisesta (Jyrkämä 2008). Tämä näkyi kuvauksina siitä, miten erilaiset tunteet ja päämäärät kytkeytyivät turvataitojen käyttöön sekä kykyyn suojata itseään. Lisäksi verkkoympäristön tarjoamat vaihtoehdot mahdollistivat laajemman turvataitovalikoiman, kun taas ikä ja sen myötä tietämyksen puute jossain määrin rajoitti toimijuuden laajuutta. Koska kokemusten tulkinnat kytkeytyvät toimijuuteen monin tavoin (Aaltonen 2006, 47) ja toimijuuden kokemuksellisuuden, merkityksellisuuden ja tulkinnallisuuden huomioimis-

ta on korostettu (Jyrkämä 2008, 196), istui toimijuusteorian käyttö tarkastelu-kehityksenä tähän tutkimukseen luontevasti.

Toimijuus ja uhrius kietoutuivat yhteen nuorten tarinoissa verkon seksuaalisesta häirinnästä. Nuoret kuvasivat, miten seksuaalisen häirinnän tilanteessa on mahdollista olla yhtä aikaa uhri ja toimija. Verkossa seksuaalista häirintää kohtaava nuori saattaa samaan aikaan olla neuvokas ja käyttäjä luoviakin suojaumisstrategioita ja kokea tilanteessa ahdistusta, pelkoa ja häpeää.

Toimijuuden ja uhriuden yhteen kietoutumisen voi ajatella kytkeytyvän nuorten verkossa kohtaamiin jännitteisiin. Jännitteisiin liittyy mahdollisuuksien ja riskien huomioiminen samaan aikaan ja tasapainoilu niiden välillä (Redden & Way 2017), jollaista nuoret myös tässä tutkimuksessa kuvasivat. Aiempien havaintojen (esim. Agosto & Abbas 2017; Berriman & Thomson 2014) tapaan myös tässä tutkimuksessa nuorten tarinoissa tasapainoiltiin seksuaaliseen vihjailuun liittyvien jännitteiden kanssa. Eritoten tunteiden ja päämäärien kuvaukset toivat näkyväksi verkkotilanteen jännitteet. Nuorten tarinoissa enemmistössä olivat hämmennyksen ja ahdistuksen tunteet sekä turvassa pysymisen päämäärä, vaikka samaan aikaan kuvattiin kiinnostusta ja mielihyvää saaduista kehuista ja päämääränä ihailun saamista.

Pääasiassa niin julkinen keskustelu kuin tutkimuskin on keskittynyt verkon ja sosiaalisen median vaaroihin (Way & Redden 2017, 123–124), vaikka esiin on tuotu hyviäkin puolia kuten sitä, että verkko nuorten kasvuympäristönä voi positiivisella tavalla myös tukea nuoren identiteetin ja seksuaalisuuden kehitystä (esim. Valkenburg & Peter 2011). On kuitenkin turhan yksinkertaistavaa nähdä verkkoympäristö joko vapauttavana tai rajoittavana tai nähdä nuorten virtuaalikokemukset yksinomaan joko voimauttavina tai haavoittuvaisina (Milford 2015, 61–62).

Nuorten tarinat pahimmista mahdollisista seksuaalisen häirinnän seurauksista vahvistivat ajatusta verkosta yhtenä nuorten keskeisistä informaaleista kasvuympäristöistä. Alusvaatekuvien leviämistä netissä hallitsemattomasti kuvattiin pahimmaksi kuviteltavissa olevaksi seuraukseksi. Seurausten ei nuorten näkökulmasta siis tarvitse siirtyä selkeästi ”offline-maailmaan” tai saada fyysisiä muotoja ollakseen tuhoisia. Toisaalta verkko kasvuympäristönä on dynaaminen ja muiden informaalien ja formaalien kasvuympäristöjen

kanssa monin tavoin päällekkäinen. Kaveripiiri, perhe, harrastukset ja koulu eivät ole verkkoympäristöstä ja siellä tapahtuvista häirintäkokemuksista irrallisia, ja tämä näkyi nuorten tarinoissa.

Seksuaalinen häirintä verkossa on nuorille, jos ei arkipäivää, kuitenkin tuttua. Aikuisten, opettajien ja muiden nuorten kasvattajien tulee opastaa nuoria navigoimaan sellaisissakin ympäristöissä ja sosiaalisissa rakenteissa, jotka ovat aikuisille usein vieraita (boyd 2008, 137–138). Tiukka netinkäytön kontrollointi ja valvonta vaikuttavat tutkimusten perusteella olevan toimimattomia keinoja nuorten suojaamiseen seksuaaliselta häirinnältä verkossa (boyd 2008). Siksi perustiedot seksuaalisesta häirinnästä verkossa ja esimerkiksi nuorten keskinäisestä *sexting*-viestittelystä kuuluvat jokaisen kasvattajan ammatilliseen ja eettiseen työkalupakkiin.

Vaikka nuorten verkkoturvataitojen vahvistaminen on tärkeä osa seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyä, ei suojaumisstrategioita pidä mieltää autuaaksitekevänä keinona ongelman hävittämiseen. Suojaumisstrategiat eivät ole reseptejä, joilla häirintä voidaan hoitaa pois päiväjärjestyksestä (Aaltonen 2006, 49–50). Keskittymällä yksinomaan selviytymiskeinoihin vastuutetaan häirinnän kohteeksi joutuvia nuoria ja samalla hyväksytään verkon seksuaalinen häirintä vääjäämättömänä ilmiönä. Tällainen diskurssi saattaa syyllistää nuoria siitä, että he vetävät riskejä puoleensa. Samalla häirintää kohtaavat nuoret nähdään muita paheksuttavampina riippuen siitä, miten hyvin he suojautuvat vaaroja vastaan (Milford 2015, 63). Jämäkkyuden ja taitojen korostaminen voi kääntyä itseään vastaan, jos niistä tulee vaatimuksia, jotka kaikkien seksuaalisen häirinnän uhrien on täytettävä (Aaltonen 2006, 50).

Vaikuttaa siltä, ettei keskittyminen pelkästään turvataitojen vahvistamiseen tietoa jakamalla ja vaaroista valistamalla ole tehokkain keino pitää nuoret suojassa seksuaaliselta häirinnältä verkossa. Nuoret ovat kehityksellisesti kokeilunhaluisia, uteliaita, uusista asioista kiinnostuneita ja siksi laajasta tietämyksestään huolimatta päätöksenteossaan usein harkitsemattomia (esim. Reyna & Farley 2006). Myös seksuaalisuuteen liittyvät kokeilut ovat tyypillisiä nuoruusiässä, eikä niiden toteuttaminen verkossakaan esimerkiksi *sexting*-viestittelyin ole tavatonta (Englander & McCoy 2018). Siksi yksinomaan monipuolinen tietämys suojauskeinoista, joka nuorilla vaikuttaa jo olevan, ei välttämättä tositilanteessa riitä.

Kaikenlaiselta nuorten seksuaaliselta kaltoinkohtelulta suojaavat ennen kaikkea turvallinen ja vakaa vanhemmuus (Scoglio, Kraus, Saczynski, Jooma & Molnar 2019) sekä esimerkiksi nuoren ystävyysuhteet (Finkelhor, Ormrod & Turner 2007). Laiminlyödyt tai vaille riittävää huolenpitoa jääneet nuoret ovat alttiimpia vaaroille myös verkossa kuin vakaammassa ympäristössä kasvaneet nuoret (esim. Dunkels ym. 2011, 11). Siksi yksin turvataitoihin tai suojautumisstrategioihin keskittyminen ei riitä. Nuorten seksuaaliseen häirintään liittyvän yhteiskunnallisen keskustelun odottaisi kääntyvän kohti pohdintaa laaja-alaisemmasta ennaltaehkäisystä. Seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyssä tarvitaan kokonaisvaltaista ja ikätasoon sopivaa seksuaalikasvatusta, joka ottaa huomioon verkon yhtenä nuorten kasvuympäristöistä.

Lähteet

- Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorille – Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Opas 21, THL. Tampere.
- Aaltonen, S. 2006. Tytöt, pojat ja sukupuolinen häirintä. Helsinki: Yliopistopaino
- Aaltonen, S. 2011. Tytöt ja maine. Teoksessa K. Ojanen, H. Mulari & S. Aaltonen (toim.) *Entäs tytöt - johdatus tyttötutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 269–304.
- Agosto, D. & Abbas, J. 2017. “Don’t be dumb—that’s the rule I try to live by”: A closer look at older teens’ online privacy and safety attitudes. *New Media & Society* 19 (3), 347–365.
- Babchishin, K., Karl Hanson, R., & Hermann, C. 2011. The characteristics of online sex offenders: A meta-analysis. *Sexual Abuse A Journal of Research and Treatment* 23 (1), 92–123.
- Berriman, L. & Thomson, R. 2015. Spectacles of intimacy? Mapping the moral landscape of teenage social media. *Journal of Youth Studies* 18 (5), 583–597.
- Bond, E. 2013. Mobile phones, risk and responsibility: Understanding children’s perceptions. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace* 7 (1)
- boyd, d. 2008. Why youth (heart) social network sites: The role of networked publics in teenage social life. Teoksessa D. Buckingham (toim.) *Youth, identity, and digital Media*. Cambridge, MA: MIT Press, 1–26.
- boyd, d. 2014. *It’s complicated: The social lives of networked teens*. New Haven: Yale University Press.
- Coffey, J. & Farrugia, D. 2014. Unpacking the black box: The problem of agency in the sociology of youth. *Journal of Youth Studies* 17 (4), 461–474.
- Delevi, R. & Weisskirch, R. S. 2013. Personality factors as predictors of sexting. *Computers in Human Behavior* 29 (6), 2589–2594.
- Dunkels, E. 2008. Children’s strategies on the internet. *Critical Studies in Education* 49 (2), 171–184.
- Dunkels, E., Frånberg, G. & Hällgren, C. 2011. Young people and online risk. Teoksessa E. Dunkels, G. Frånberg & C. Hällgren (toim.) *Youth culture and net culture: Online social practices*. Hershey, PA: Information Science Reference, 1–16.

- Ellonen, N. & Pösö, T. 2010. Lapset arvioimassa tutkimuksen etiikkaa – esimerkkinä uhritutkimus. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 101, 192–212.
- Englander, E. & McCoy, M. 2018. Sexting—Prevalence, age, sex, and outcomes. *JAMA Pediatrics* 172 (4), 317–318.
- Eteläpelto, A., Heiskanen, T. & Collin, K. 2011. Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys. Teoksessa A. Eteläpelto, T. Heiskanen & K. Collin (toim.) Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa. Kansanvalistusseura: Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 9–30.
- Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N. & Sariola, H. 2014. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110.
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K. & Turner, H. A. 2007. Re-victimization patterns in a national longitudinal sample of children and youth. *Child Abuse & Neglect* 31 (5), 479–502.
- Greimas, A.J. 1982. Pariisin semioottisen koulukunnan esseitä. E. Tarasti (toim.) Taidekasvatus. Julkaisu 6. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hasebrink, U., Livingstone, S., Haddon, L. & Ólafsson, K. 2009. Comparing children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online. LSE, London: EU Kids Online. 2 painos.
- Ikonen, R. & Halme, N. 2018. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 6, 3/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Jorge, A. & Farrugia, L. 2017. Are victims to blame? Youth, gender and moral discourse on online risk. *Catalan Journal of Communication & Cultural Studies* 9 (2), 285–301.
- Juvonen, T. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen: Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 116.
- Jyrkämä, J. 2008. Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä – hahmottelua teoreettis metodologiseksi viitekehyykseksi. *Gerontologia*, 4/2008, 190–203.

- Kalland, M., Tenhunen, T., Andell, M., Ylenius-Lehtonen, M., Lajunen, K., Karjalainen, P., Cacciatore, R. & Porras, K. 2019. Turvataitokasvatus. Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020-2025. Osa II. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisu 27, 139–186.
- Keipi, T. & Oksanen, A. 2014. Self-exploration, anonymity and risks in the online setting: Analysis of narratives by 14-18-year olds. *Journal of Youth Studies* 17 (8), 1097–1113.
- Kloess, J., Hamilton-Giachritsis, C. & Beech, A. 2017. Offence processes of online sexual grooming and abuse of children via internet communication platforms. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment* 31 (1), 1–24.
- Krieger, M. A. 2017. Unpacking "sexting": A systematic review of nonconsensual sexting in legal, educational, and psychological literatures. *Trauma, Violence & Abuse* 18 (5), 593–601.
- Käypä hoito -suositus. 2013. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkiminen. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2013. www.kaypahoito.fi (Luettu 3.11.2018.)
- Lahtinen, H., Laitila, A., Korkman, J. & Ellonen, N. 2018. Children's disclosures of sexual abuse in a population-based sample. *Child Abuse & Neglect* 76, 84–94.
- Lajunen, K., Andell, M., Jalava, L., Kemppainen, K., Pakkanen, M. & Ylenius-Lehtonen, M. (toim.) 2012. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Tampere: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20naisten%20ja%20miesten%20> (Luettu 10.12.2019.)
- Lehtikangas, A. 2015. Mitä verkko merkitsee nuorelle? Teoksessa H. Lauha (toim.) *Verkko nuorten kokemana ja kertomana*. Verke - Verkko- nuorisotyön valtakunnallinen kehittämiskeskus. Helsinki. https://www.verke.org/wp-content/uploads/2015/12/Verkko_nuorten_kokemana.pdf (Luettu 4.1.2020.)

- Lehtikangas, A. 2014. Identiteetti, vuorovaikutus ja toimijuus verkossa - Kartoitus nuorten verkkokulttuuria käsittelevästä kotimaisesta tutkimuksesta. Verke - Verkkuuorisotyön valtakunnallinen kehittämisskeskus. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://www.verke.org/wp-content/uploads/2016/01/Lehtikangas-Identiteetti-vuorovaikutus-ja-toimijuus-verkossa.pdf> (Luettu 10.12.2019.)
- Leonard, M. M. 2010. "I did what I was directed to do but he didn't touch me": The impact of being a victim of internet offending. *Journal of Sexual Aggression* 16 (2), 249–256.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A. & Ólafsson, K. 2011. EU kids online: final report. EU Kids Online, London School of Economics & Political Science. London, UK.
- Livingstone, S. & Helsper, E. 2010. Balancing opportunities and risks in teenagers' use of the internet: The role of online skills and internet self-efficacy. *New Media & Society* 12 (2), 309–329.
- Livingstone, S., Mascheroni, G. & Staksrud, E. 2018. European research on children's internet use: Assessing the past and anticipating the future. *New Media & Society* 20 (3), 1103–1122.
- Milford, T. 2015. Revisiting cyberfeminism: Theory as a tool for understanding young women's experiences. Teoksessa J. Bailey & V. Steeves (toim.) *eGirls, eCitizens*. Ottawa: University of Ottawa Press, 55–82.
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., Wolak, J., Ybarra, M. L. & Turner, H. 2011. Youth internet victimization in a broader victimization context. *Journal of Adolescent Health* 48 (2), 128–134.
- Nuorisolaki 1285/2016 3 §: Määritelmät.
- Ojala, T. 2012. Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset. Helsinki: Edita Publishing.
- Ollila, A. 2008. Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Rovaniemi: Lapin yliopisto. *Acta Universitatis Lapponiensis* 141. Väitöskirja.
- Opetushallitus (OPH). 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf (Luettu 30.12.2019.)
- Opetushallitus (OPH). 2018. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf (Luettu 30.12.2019.)

- Paus-Hasebrink, I., Wijnen, C. & Jadin, T. 2010. Opportunities of web 2.0: Potentials of learning. *International Journal of Media and Cultural Politics* 6 (1), 45–62.
- Pelastakaa Lapset. 2011a. Lasten kokema seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö internetissä. Pelastakaa Lapset ry:n selvitys. <http://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2016/02/01123848/Lastenkokema-seksuaalinen-hairinta20111.pdf> (Luettu 6.4.2019.)
- Pelastakaa Lapset. 2011b. Tutut tuntemattomat. Raportti lasten ja nuorten nettituttavuuksista sosiaalisessa mediassa. http://s3-eu-west-1.amazonaws.com/frantic/pelastakaalapset/2016/02/01155429/Tutut-tuntemattomat-raportti_web.pdf (Luettu 6.4.2019.)
- Pelastakaa Lapset. 2012. Grooming internetissä ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Pelastakaa Lapset ry:n selvitys. http://s3-eu-west-1.amazonaws.com/frantic/pelastakaalapset/2016/02/01155212/Grooming-raportti_final.pdf (Luettu 6.4.2019.)
- Pelastakaa Lapset. 2018. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa. Pelastakaa Lapset ry:n selvitys. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf (Luettu 6.4.2019.)
- Priebe, G., Mitchell, K. J. & Finkelhor, D. 2013. To tell or not to tell? Youth's responses to unwanted internet experiences. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace* 7 (1).
- Redden, S. M. & Way, A. K. 2017. 'Adults don't understand': Exploring how teens use dialectical frameworks to navigate webs of tensions in online life. *Journal of Applied Communication Research* 45 (1), 21.
- Reyna, V. F. & Farley, F. 2006. Risk and rationality in adolescent decision making: Implications for theory, practice, and public policy. *Psychological Science in the Public Interest* 7 (1), 1–44.
- Rikoslaki 39/1889. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001> (Luettu 2019.)
- Ringrose, J. 2011. Are you sexy, flirty, or a slut? Exploring 'sexualization' and how teen girls perform/negotiate digital sexual identity on social networking sites. Teoksessa R. Gill & C. Scharff (toim.) *New femininities postfeminism, neoliberalism and subjectivity*. London: Palgrave Macmillan, 99–116.

- Ringrose, J. & Barajas, K. 2011. Gendered risks and opportunities? Exploring teen girls' digitized sexual identities in postfeminist media contexts. *International Journal of Media & Cultural Politics* 7 (2), 121–138.
- Ringrose, J., Harvey, L., Gill, R. & Livingstone, S. 2013. Teen girls, sexual double standards and 'sexting': Gendered value in digital image exchange. *Feminist Theory* 14 (3), 305–323.
- Romakkaniemi, M. 2010. Toimijuus masennuksen sosiaalisuutta jäsentämässä. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 18 (2), 137–152.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus>. (Luettu 23.3.2019.)
- Say, G. N., Babadağ, Z., Karabekiroğlu, K., Yüce, M. & Akbaş, S. 2015. Abuse characteristics and psychiatric consequences associated with online sexual abuse. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking* 18 (6), 333–336.
- Scoglio, A. A. J., Kraus, S. W., Saczynski, J., Jooma, S. & Molnar, B. E. 2019. Systematic review of risk and protective factors for revictimization after child sexual abuse. *Trauma, Violence, & Abuse* 22 (1), 41–53.
- Seto, M. C. 2004. Pedophilia and sexual offenses against children. *Annual Review of Sex Research*, 15, 321–361.
- Staksrud, E. & Livingstone, S. 2009. Children and online risk: Powerless victims or resourceful participants? *Information, Communication & Society* 12 (3), 364–387.
- Strandell, H. 2010. Etnografinen kenttätö: Lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura*. Julkaisuja 101, 92–112.
- Särkelä, E. & Suoranta, J. 2016. Nuorten tulevaisuuskertomukset ja refleksiivinen oppiminen. *Nuorisotutkimus* 34:3.
- THL Kouluterveyskysely 2019. Perustulokset, nuoret 2017 ja 2019. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2 (Luettu 7.3.2020.)
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. 1. painos 2002. Helsinki: Tammi.

- Valkenburg, P. & Peter, J. 2011. Online communication among adolescents: An integrated model of its attraction, opportunities, and risks. *Journal of Adolescent Health* 48 (2), 121–127.
- Vilka, H. 2011. *Seksuaalinen häirintä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilmilä, F. 2015. Media + lapsi + kasvat. Mediakasvatuksen tutkimuksellinen kehittäminen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 157, Verkojulkaisu 80. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/mediakasvatuksen_tutkimuksellinen_kehittäminen.pdf (Luettu 31.8.2020.)
- Vitis, L. & Gilmour, F. 2017. Dick pics on blast: A woman's resistance to online sexual harassment using humour, art and instagram. *Crime, Media, Culture: An International Journal* 13 (3), 335–355.
- Way, A. K., & Malvini Redden, S. 2017. The study of youth online: A critical review and agenda. *Review of Communication* 17 (2), 119–136.
- Whittle, H., Hamilton-Giachrisis, C. & Beech, A. 2014. "Under his spell": Victims' perspectives of being groomed online. *Social Sciences* 3 (3), 404–426.
- WHO. 2010. *Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa*. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Winters, G., Kaylor, L. & Jeglic, E. 2017. Sexual offenders contacting children online: An examination of transcripts of sexual grooming. *Journal of Sexual Aggression* 23 (1), 62–76.

